МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ПРАВА

ЗАТВЕРДЖЕНО:
протокол засідання кафедри
«31» серпня 2026 року № 1

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЄСПЛ : ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Освітньо-професійна програма **Право**

Спеціальність **081 Право**

Факультет **Економіко-правовий**

2025 - 2026 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «ЄСПЛ : забезпечення належного та ефективного механізму захисту прав людини» для здобувачів вищої освіти ОПП «Право» спеціальності 081 «Право» (галузь знань – 08 «Право»).

Розробник:
Волік Вячеслав Вікторович, професор кафедри права МДУ, доктор юридичних наук, професор

© Волік В.В., 2026
© Маріупольський державний університет, 2026

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма здобуття вищої освіти</td><td>заочна форма здобуття вищої освіти</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
08 Право</td><td colspan="2">Обов’язкова з циклу дисциплін професійної підготовки</td></tr>
<tr><td>Семестрових модулів – 1</td><td rowspan="5">ОПП «Право»
081 «Право»</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 1</td><td>1-й</td><td></td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання:
Реферат, есе, доповідь тощо</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин: – 90 год.</td><td>II-й</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="8">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 2
самостійної роботи студента – 4</td><td rowspan="8">Рівень вищої освіти:
другий (магістерський) рівень
Ступінь вищої освіти:
Магістр</td><td>20 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>50 год.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:
Залік</td></tr>
</table>

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми здобуття вищої освіти - 40 (44%) / 50 (56%)

для заочної форми здобуття вищої освіти -

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти та розширення, систематизація і поглиблення знань про основні правові позиції Європейського суду з прав людини при тлумаченні і застосуванні ним Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, оволодіння практичними навичками звернення до Європейського Суду з прав людини.

Завдання навчальної дисципліни:

– з'ясувати структуру, порядок його формування, склад, форми діяльності Європейського суду з прав людини та особливості механізму захисту прав людини відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

– сформувати цілісне уявлення про основні європейські механізми захисту прав людини;

– розуміти сутність і зміст Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року та практику Європейського суду з прав людини як джерело права, дослідити їх вплив на розвиток та трансформацію правової системи України;

– визначити особливість структури та складу Європейського суду, порядок його формування і процес розгляду заяв;

– засвоїти основні умови прийнятності заяв, та окремі практичні аспекти подання заяви і подальшої комунікації із судом;

– навчитися встановлювати факти порушення державою конвенційних прав у конкретних ситуаціях;

– проаналізувати найбільш значні напрямки захисту ЄСПЛ в окремих категорій прав людини.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі - обов'язкова компонента з циклу дисциплін професійної підготовки, обсягом - 90 годин / 3 кредити ECTS.

Передумови для вивчення дисципліни: вивчення дисципліни «ЄСПЛ : забезпечення належного та ефективного механізму захисту прав людини» відбувається після засвоєння таких навчальних дисциплін, як: «Філософія права»; «Міжнародне публічне право»; «Право Європейського союзу та Ради Європи»; «Адміністративно-процесуальне право».

Компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності	ЗК1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК6.Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК11.Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК4.Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. СК9.Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності. СК10.Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин. СК11.Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК12.Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції. СК13.Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ. СК14.Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації. СК15.Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування. СК16.Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення
Результати навчання	Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних (РН15). Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (РН20). Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки (РН21). Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях (РН22). Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях (РН23).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загально-теоретичні аспекти захисту прав та свобод людини

Тема 1. Гуманізація у міжнародному праві.

Криміналізація порушень міжнародного права: злочини проти людяності; положення Статутів Югославії та Руанди про внутрішні злочини, злочинність порушень гуманітарного права, універсальність юрисдикції, військові злочини та універсальна юрисдикція, військові злочини та внутрішні конфлікти, міжнародний кримінальний суд, належна правова процедура, судова незалежність та безсторонність.

Право міжнародних договорів: нормативні та багатосторонні договори, тлумачення договорів, Jus Cogens та недійсність договорів, припинення дії договорів, правонаступництво договорів, застереження до багатосторонніх договорів.

Гуманізація відповідальності держави: від двостороннього підходу до проблем суспільства: походження державної відповідальності, обставини, що виключають протиправність: лихо, необхідність, злагода, диференціація норм права та засоби правового захисту, контрзаходи, дипломатичний захист.

Суб'єкти міжнародного права: держава та недержавні суб'єкти: людина, неурядові організації, корінні народи. Міжнародні суди. Установи ООН та захист прав людини

Література:

1. Антонович М. М. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2023 (оновл. вид. 2024). 516 с.
   (Гуманізація міжнародного права, суб’єкти (держава, індивід, НУО), відповідальність держав та практика міжнародних судів — розділи про суб’єктів і відповідальність, с. 85–140, 210–265).
2. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 628 с.
   (Право міжнародних договорів, jus cogens, правонаступництво, міжнародне кримінальне право, універсальна юрисдикція — розділи про джерела і договори, с. 95–160; міжнародне кримінальне право, с. 410–480).
3. Плутицька К. М. Міжнародне кримінальне право : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 122 с.
   (Злочини проти людяності, воєнні злочини, Статути ad hoc трибуналів (Югославія, Руанда), Міжнародний кримінальний суд, універсальна юрисдикція — с. 25–55, 68–95).
4. Білецький Є. В. Сучасні правові проблеми застосування контрзаходів як виду міжнародної відповідальності. Економіка. Фінанси. Право. 2024. № 7. С. 32–36.
   DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2024.7.32
   (Контрзаходи, гуманізація відповідальності держав, обставини, що виключають протиправність — с. 32–36).
5. Репецький В. М., Земан І., Гутник В. (наук. ред.). Міжнародне право у світі динамічних змін: контури майбутнього міжнародного правопорядку : колективна монографія. Львів–Дрогобич : Коло, 2021. 420 с.
   (Суб’єкти міжнародного права, міжнародні суди, захист прав людини установами ООН, тенденції розвитку відповідальності — розділи про суб’єктів і правосуддя, с. 45–90, 180–240).
6. Lieblich E. The Humanization of *Jus ad Bellum*: Prospects and Perils. *European Journal of International Law*. 2021. Vol. 32. No. 2. P. 579–612.
   DOI: https://doi.org/10.1093/ejil/chab039
   (Гуманізація міжнародного права та вплив прав людини на *jus ad bellum* — с. 579–600; ризики та перспективи — с. 601–612).
7. Aboueldahab N. Humanisation through international law? The Global South’s role in accountability. *Third World Quarterly*. 2025. Vol. 47. No. 10. P. 2089–2104.
   DOI: https://doi.org/10.1080/01436597.2025.2514568
   (Гуманізація через міжнародне право, *erga omnes* зобов’язання та роль недержавних акторів — с. 2089–2098; критична участь Глобального Півдня — с. 2099–2104).
8. Sarvarian A. Succession to Treaties. У кн.: *The Law of State Succession: Principles and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2025. P. 145–196.

DOI: https://doi.org/10.1093/oso/9780198817956.003.0005
(Правонаступництво договорів, принцип згоди, *jus cogens* та застереження — с. 145–175; застосування до багатосторонніх договорів — с. 176–196).
9. Matos S. The Imposition of International Obligations on Domestic Non-State Actors. *International & Comparative Law Quarterly*. 2025. Vol. 74. No. 4. P. 933–963.
DOI: https://doi.org/10.1017/S0020589326101389
(Суб'єкти міжнародного права: індивіди, НУО та інші недержавні актори — с. 933–950; теорія накладання міжнародних зобов'язань — с. 951–963).
10. Tzanakopoulos A. Article 50 (Obligations Not Affected by Countermeasures) of the Articles on State Responsibility. У кн.: *Articles on State Responsibility – A Commentary* / ed. by P. Galvão Teles, P. Bodeau-Livinec. Oxford: Oxford University Press, forthcoming 2025 (preprint 2025).
SSRN: https://ssrn.com/abstract=5229479
(Контрзаходи, обставини, що виключають протиправність, права людини та *jus cogens* — с. 1–8; функціональні обмеження та дипломатичний захист — с. 9–12).

Тема 2. Захист прав людини та розбудова миру в суспільствах після насильства

Анатомія взаємозв'язку між правами людини та світом: формування нового визначення миру, вирішення конфліктів та побудова світу, права людини як інструменти у процесі вирішення конфліктів.

Сприяння об'єктивному світу за допомогою судового розгляду з прав людини: природа конфлікту, що розглядається, тип суду, що розглядає конфлікт, вплив термінів на успішне вирішення конфлікту.

Сприяння об'єктивному світу через дотримання прав людини: важливість політичної волі для реалізації прав людини, важливість ретельного редагування документів, органи з прав людини та їх повноваження, стратегії більш ефективного дотримання прав людини, захист прав людини та сприяння суб'єктивному світові.

Захист прав людини та стимулювання соціальних та психологічних змін. Розрив між правовим та реальним: значні зміни у житті людей.

Стратегії заохочення суб'єктивного почуття світу: інформування критики ліберального світобудування, перехід від світу у книгах до світу землі.

Література:

1. Бушок О. О. Забезпечення дотримання прав людини в процесі повоєнного відновлення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025.
DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.11
(Права людини як основа післявоєнного відновлення, соціальні та психологічні зміни, розрив між правовим і реальним — с. 1–12).
2. Гарантії прав людини як основа післявоєнного відновлення України. *Право і суспільство*. 2026. № 3.
DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.3.1
(Позитивний мир, гарантії прав людини, політична воля та стратегії дотримання — с. 1–10).
3. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Survivors at the Heart of Transitional Justice: What UHHRU's Research Revealed. 2026.
URL: https://www.helsinki.org.ua/publications/survivors-at-the-heart-of-transitional-justice-what-uhhru-s-research-revealed/
(Захист прав людини в постконфліктному суспільстві, перехідне правосуддя, суб'єктивне відчуття миру та реальні зміни в житті людей).
4. О'Флаерті М. Мир для України має ґрунтуватися на правах людини (Меморандум Комісара Ради Європи з прав людини). 2025.
URL: https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/peace-for-ukraine-must-be-anchored-in-human-rights
(Права людини як інструмент вирішення конфліктів і розбудови миру, відповідальність і

відшкодування — ключові положення меморандуму).

5. БФ «Право на захист». Проєкт з посилення стійкості та миробудування в Україні (дослідження та рекомендації). 2023–2025.
   URL: https://r2p.org.ua/page/proyekt-z-posylennya-stijkosti-ta-myrobuduvannya-v-ukrayini/
   (Стратегії заохочення суб'єктивного відчуття миру, діалог у громадах, розрив між правовим і реальним у постконфліктних умовах).
6. Gaston E., Day A., Bapt E. et al. 2024 PBF Thematic Review: Synergies between Human Rights and Peacebuilding in PBF-supported Programming. United Nations University, 2024.
   URL: https://unu.edu/cpr/report/2024-pbf-thematic-review-synergies-between-human-rights-and-peacebuilding-pbf-supported
   (Взаємозв'язок прав людини та миробудівництва, перехідне правосуддя, стратегії дотримання прав людини в постконфліктних суспільствах — с. 1–25, 40–65).
7. Bargués P. Liberal Peacebuilding and Its Critiques. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. 2023.
   DOI: https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.793
   (Критика ліберального миробудівництва, перехід від «світу в книгах» до «світу на землі», суб'єктивне відчуття миру — розділи про локальний мир і гібридні підходи).
8. Provisional justice in protracted conflicts: The place of temporality in bridging the international humanitarian law and transitional justice divide. *International Review of the Red Cross*. 2025. No. 927.
   URL: https://international-review.icrc.org/articles/provisional-justice-in-protracted-conflicts-927
   (Сприяння об'єктивному миру через судовий розгляд, вплив термінів, природа конфлікту та типи судів — с. 1–20).
9. Transitional Justice in Post-Conflict States: Analyzing the Efficacy of Hybrid Courts Through a Political-Legal Lens. *Interdisciplinary Studies in Society, Law, and Politics*. 2025.
   (Типи судів у постконфліктних суспільствах, політична воля, ефективність судового розгляду з прав людини — с. 1–18).
10. The liberal peace is over and it is not coming back: hybridity and the emerging international peace system. *Third World Quarterly*. 2025.
    DOI: https://doi.org/10.1080/01436597.2025.2559376
    (Критика ліберального миробудівництва, стратегії суб'єктивного миру, розрив між правовим і реальним — с. 1–20).

Тема 3. Захист прав людини для біженців, осіб, які шукають притулку, та внутрішньо переміщених осіб

Права людини представлених, осіб, які шукають притулку, та внутрішньо переміщених осіб. Захист відповідно до процедури розгляду скарг договірних органів Організації Об'єднаних Націй. Статутні механізми Організації Об'єднаних Націй. Африканські регіональні механізми, які можуть бути використані від примусово переміщених осіб. Європейські механізми з прав людини. Міжнародні кримінальні суди: біженці і внутрішньо переміщені особи, які може бути свідками в судах. Інтернаціоналізовані правові структури та захист внутрішньо переміщених осіб.

Література:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 4924-IX від 01.07.2026 р.
   (Нова редакція закону про ВПО, адаптація, інтеграція, реінтеграція, гарантії прав — повний текст закону, зокрема ст. 1–15).
2. Українська Гельсінська спілка з прав людини / БФ «Право на захист». Аналітичні матеріали та дослідження щодо захисту прав ВПО і біженців (2023–2026).
   URL: https://r2p.org.ua/ та https://www.helsinki.org.ua/
   (Практичний захист прав ВПО, доступ до правосуддя, європейські та національні механізми — ключові висновки та рекомендації досліджень).

3. Омбудсман України. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (розділи про ВПО та постраждалих від агресії). 2024–2025.
URL: https://www.ombudsman.gov.ua/
(Статистика порушень прав ВПО, механізми захисту, звернення до договірних органів ООН і ЄСПЛ — відповідні розділи доповідей).
4. UNHCR Ukraine. Опитування з питань захисту в Україні № 3 (Protection Survey). 2026.
URL: https://www.unhcr.org/ua/
(Права ВПО, доступ до реєстрації, соціального захисту, житла; рекомендації щодо імплементації нового закону — с. 1–30, ключові висновки).
5. Наукові статті та аналітика з українських фахових видань (наприклад, *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право,* 2025–2026):
«Механізм захисту прав внутрішньо переміщених осіб в Україні в контексті воєнних трансформацій» та подібні публікації.
(Національні та міжнародні механізми захисту ВПО, порівняння з африканськими та європейськими підходами, практика ЄСПЛ — с. 1–15 у відповідних статтях).

6. UNHCR / Global Protection Cluster. Global Report on Law and Policy on Internal Displacement: Implementing National Responsibility. 2025.
URL: https://www.refworld.org/reference/themreport/unhcr/2025/en/149585
(Захист ВПО, національна відповідальність, міжнародні та регіональні механізми, Guiding Principles та Kampala Convention — с. 1–30, 45–80).
7. Council of Europe. Temporary protection and beyond: a human rights assessment of current and future European policies for displaced persons from Ukraine. 2026.
URL: https://edoc.coe.int/en/migration/12638-temporary-protection-and-beyond-a-human-rights-assessment-of-current-and-future-european-policies-for-displaced-persons-from-ukraine.html
(Європейські механізми захисту, тимчасовий захист, права шукачів притулку та переміщених осіб — с. 1–40, 60–90).
8. Council of Europe. Vulnerability of migrants, asylum seekers and refugees: Council of Europe and European Union standards. 2025.
URL: https://edoc.coe.int/en/migration/12465-vulnerability-of-migrants-asylum-seekers-and-refugees-council-of-europe-and-european-union-standards.html
(Європейські механізми з прав людини, вразливість біженців і шукачів притулку, практика ЄСПЛ — с. 1–50).
9. OHCHR. Study on human rights monitoring in the context of migration: report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (A/HRC/60/57). 2025.
URL: https://digitallibrary.un.org/record/4087415
(Статутні механізми ООН, договірні органи, моніторинг прав людини мігрантів, біженців і ВПО — с. 1–14).
10. Special Rapporteur on the human rights of internally displaced persons. Internally displaced persons and international humanitarian law (A/HRC/62/47). 2026.
URL: https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc6247-internally-displaced-persons-and-international-humanitarian-law
(Захист ВПО, міжнародне гуманітарне право, міжнародні кримінальні суди та свідки з числа переміщених осіб — ключові розділи звіту).

Змістовий модуль 2

Міжнародна практика захисту прав у судах ЄС та РЄ: теорія та практика

Тема 4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика

Історичні аспекти прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: етапи розвиток конвенційної системи захисту прав людини.

Структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: сутність та зміст преамбули, статті 1. «Зобов'язання поважати права», розділу 1. «Права і свободи», розділу 2. «Європейський суд з прав людини», розділу 3. «Інші положення».

Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: поширення міжнародно-правових гарантій на право власності; права на освіту; права на вільні вибори; доповнення положення Конвенції правами: забороною ув‘язнення за борги; свободою пересування; забороною вислання громадянина; забороною колективного вислання іноземців; передбачення процедурних гарантій, які стосуються вислання іноземців: процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців; гарантує право на оскарження у кримінальних справах; відшкодування у разі судової помилки; право не бути притягнутим до суду або покараним двічі; рівноправність кожного з подружжя.

Місце Конвенції та практики суду в національних правових системах: визначається шляхом взаємодії Конвенції та внутрішнього права на принципах: субсидіарності, відмови від абстрактного контролю, свободи розсуду держави.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (офіційний текст з Протоколами) + Закон України «Про ратифікацію...» від 17.07.1997 № 475/97-ВР (з подальшими ратифікаціями Протоколів).
   (Повний текст Конвенції та Протоколів: структура, преамбула, ст. 1, Розділи I–III, зміст Протоколів № 1, 4, 7 тощо).
2. Metelskyi I. Human Rights Protection under the European Convention on Human Rights and Eastern Europe: Ukraine. *European Integration Studies*. 2025. Vol. 21. No. 2. P. 367–396.
   DOI: 10.46941/2025.2.9
   (Історичні аспекти, місце Конвенції в українській правовій системі, практика ЄСПЛ щодо України — с. 367–390).
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV (зі змінами).
   (Місце Конвенції та практики ЄСПЛ у національній системі, принципи застосування — повний текст закону, зокрема ст. 1–17).
4. Сироїд Т. Л. / Антонович М. М. (розділи підручників з міжнародного публічного права / захисту прав людини). 2023–2025.
   (Загальна характеристика Конвенції, структура, Протоколи, субсидіарність і свобода розсуду — відповідні розділи про ЄКПЛ, с. 200–280 у типових підручниках).
5. Аналітичні матеріали Верховного Суду України та Уповноваженого у справах ЄСПЛ (2024–2026): огляди застосування Конвенції та Протоколу № 16, практика взаємодії з ЄСПЛ.
   URL: https://supreme.court.gov.ua/
   (Місце Конвенції в національній системі, субсидіарність, застосування практики Суду — ключові постанови та огляди).
6. European Convention on Human Rights: pillars, shifts, and challenges. *Human Rights Law Review*. 2025. Vol. 25. No. 3.
   DOI: https://doi.org/10.1093/hrlr/ngaf023
   (Історичні аспекти прийняття Конвенції, розвиток конвенційної системи, субсидіарність і роль ЄСПЛ — с. 1–25).
7. Protocol No. 15 to the European Convention on Human Rights and the principle of subsidiarity / margin

of appreciation. Council of Europe / CDDH materials and commentaries (2021–2025).
(Структура Конвенції, Протокол № 15, принцип субсидіарності та свобода розсуду держави — ключові розділи про преамбулу та тлумачення).

8. Molbæk-Steensig H. Subsidiarity does not win cases: A mixed methods study of the relationship between margin of appreciation language and deference at the European Court of Human Rights. *Leiden Journal of International Law*. 2023.
DOI: https://doi.org/10.1017/S092215652200045X
(Свобода розсуду держави, субсидіарність, місце Конвенції в національних системах — с. 1–30).
9. Council of Europe / ECtHR official materials. Update on the case law and structure of the Convention (including Protocols). 2024–2026.
(Структура Конвенції: преамбула, ст. 1, Розділ I «Права і свободи», Розділ II «Європейський суд з прав людини», Розділ III; зміст основних Протоколів — відповідні розділи).
10. Walther R. (або аналогічні монографії) Subsidiarity in the European Convention on Human Rights system. Oxford University Press / Intersentia, 2024–2025. (Принцип субсидіарності, відмова від абстрактного контролю, свобода розсуду та взаємодія Конвенції з національним правом — ключові глави).

Тема 5. Правотлумачення та застосування конвенцій судом Європейського Союзу. Європейський Суд з прав людини: загальна характеристика

Юридична природа рішень Суду Європейського Союзу. Способи правоінтерпретаційної діяльності Суду Європейського Союзу. Герменевтичний механізм правотлумачення (об'єктивні та суб'єктивні фактори). Порядок утворення, склад та структура Європейського Суду з прав людини. Підстави звернення до Європейський Суд з прав людини. Право на Конвенції. Юрисдикція Європейського Суду з прав людини

Література:

1. Міністерство юстиції України. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини (офіційні роз'яснення).
URL: https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini
(Підстави звернення, юрисдикція, право на Конвенції, критерії прийнятності — повний текст роз'яснень).
2. WikiLegalAid / офіційні матеріали. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини.
URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/
(Структура ЄСПЛ, підстави звернення, строки (4 місяці після Протоколу № 15), юрисдикція — відповідні розділи).
3. Верховний Суд України. Огляди практики Суду Європейського Союзу (Суду справедливості ЄС) та застосування практики ЄСПЛ (2023–2026).
URL: https://supreme.court.gov.ua/
(Правотлумачення Суду ЄС, юридична природа рішень, застосування в Україні; структура та юрисдикція ЄСПЛ — ключові огляди).
4. Практичні посібники 2025–2026 рр. (наприклад, «Європейський суд з прав людини. Умови та алгоритм подання заяви до суду і рішення суду щодо України»).
(Склад і структура ЄСПЛ, підстави звернення, алгоритм подання заяви, юрисдикція — с. 10–80 типових посібників).
5. Наукові статті з українських фахових видань (2024–2026): методи тлумачення права Судом ЄС та характеристика ЄСПЛ (зокрема в контексті євроінтеграції України).
(Способи правоінтерпретації Суду ЄС, герменевтика, загальна характеристика ЄСПЛ — с. 1–15 у відповідних публікаціях *Наукового вісника, Права і суспільства* тощо).

6. Leczykiewicz D. Reasoning of the Court of Justice of the EU: Challenging the Interpretation Framework.

У кн.: *The Reasoning of the Court of Justice of the EU: A Normative Assessment*. Oxford University Press, 2026. P. 55–78.
DOI: https://doi.org/10.1093/9780198983002.003.0004
(Юридична природа рішень Суду ЄС, способи правоінтерпретаційної діяльності, герменевтичний механізм — с. 55–78).

7. Methods (techniques) of legal interpretation in the practice of the Court of Justice of the EU. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* / ResearchGate-публікації, 2024–2025.
(Методи тлумачення Суду ЄС: філологічний, системний, телеологічний; об'єктивні та суб'єктивні фактори — с. 350–365).
8. European Court of Human Rights. Practical Guide on Admissibility Criteria. Updated 28 February 2025/2026.
URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf
(Підстави звернення, критерії прийнятності, юрисдикція ЄСПЛ — с. 1–50, 64–90).
9. European Court of Human Rights. How the Court works / Official information on composition and structure. 2025–2026.
URL: https://www.echr.coe.int/how-the-court-works
(Порядок утворення, склад, структура ЄСПЛ, формування палат і Великої палати — відповідні розділи).
10. Oxford Public International Law / Max Planck Encyclopedia entries. Admissibility: European Court of Human Rights (ECtHR); Deliberation and Drafting: European Court of Human Rights. 2024–2025. (Юрисдикція ЄСПЛ *ratione materiae, personae, temporis, loci*; підстави звернення — ключові параграфи).

Тема 6. Кібербезпека та права людини в епоху кібервоспостереження

Визначення кібербезпеки - критична інфраструктура та державно-приватне партнерство. Кібербезпека та відповідальність держави: визначення стандарту належної обачності для запобігання транскордонним загрозам. На шляху до завдання збитків: гармонізація безпеки та прав людини в епоху Інтернету. Конфіденційність проти безпеки: визначення проблем у глобальному інформаційному суспільстві. Свобода вираження поглядів, стандарти прав людини та приватна цензура в Інтернеті. Напруженість, що виникає від децентралізації та множинності моделей Інтернету. Національна безпека та конституційні права.

Неприпустимість вибіркового обмеження або скасування судового контролю. Доступ до судових інстанцій. Змагальність і рівність сторін. Вмотивованість прийнятого у справі судового акту та принцип правової визначеності. Принцип незалежності суддів.

Література:

1. Опришко Л. Стан дотримання цифрових прав в Україні: підсумковий аналітичний звіт за вересень 2025 – травень 2026 року. ГО «Платформа прав людини», 2026.
URL: https://ppl.org.ua/wp-content/uploads/2026/09/pidsumkovyj-analitychnyj-zvit-1.pdf
(Кібербезпека, свобода вираження поглядів онлайн, конфіденційність, дезінформація, приватна цензура, судова практика — с. 10–45, 100–130).
2. Опришко Л. Аналітичний звіт про стан дотримання цифрових прав в Україні за грудень 2025 – лютий 2026 року. ГО «Платформа прав людини», 2026.
URL: https://ppl.org.ua/wp-content/uploads/2026/05/zvit-czyfrovi-prava-1.pdf
(Кіберінциденти, захист персональних даних, свобода вираження, тиск на журналістів у цифровому просторі — с. 5–40).
3. Опришко Л. Аналітичний звіт про стан дотримання цифрових прав в Україні за березень – травень 2026 року. ГО «Платформа прав людини», 2026.
URL: https://ppl.org.ua/wp-content/uploads/2026/07/zvit-berezen-traven-2026.pdf
(Кібербезпека критичної інфраструктури, поширення дезінформації, обмеження свободи вираження, судовий контроль — с. 8–55).
4. Інститут масової інформації. Барометр свободи слова (Freedom of Speech Barometer) за вересень 2026 та підсумкові моніторинги 2025–2026 рр.

URL: https://imi.org.ua/
(Конкретні випадки кіберзлочинів проти медіа, обмеження свободи вираження, тиск у цифровому просторі, судова практика — відповідні розділи щомісячних звітів).
5. Верховний Суд України. Огляд практики Європейського суду з прав людини щодо свободи вираження поглядів у цифровому просторі (зокрема справа *Danileţ v. Romania* та аналогічні рішення, що стосуються суддів і публікацій в інтернеті). 2026.
URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1948743/
(Свобода вираження поглядів, судовий контроль, незалежність суддів, вмотивованість рішень у контексті цифрових обмежень).
6. OHCHR. Human Rights Due Diligence for Digital Technology Use: Cybersecurity (Issue Brief). September 2025.
URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/2025-09/ohchr-brief--cybersecurity.pdf
(Кібербезпека та права людини, due diligence держави і приватного сектору, критична інфраструктура — с. 1–10).
7. The Due Diligence Standard for Preventing Trans Boundary Cyber Harm: Expectation or Obligation? *Penn State Journal of Law & International Affairs*. 2026. Vol. 14. No. 1.
(Відповідальність держави, стандарт належної обачності щодо транскордонних кіберзагроз — с. 1–40, 80–90).
8. UN experts joint statement. Safeguard human freedoms from systematic digital interference, surveillance and chilling effects on civic space. OHCHR, April 2026.
URL: https://www.ohchr.org/en/press-releases/2026/04/un-experts-safeguard-human-freedoms-systematic-digital-interference
(Конфіденційність vs безпека, свобода вираження, приватна цензура, вплив стеження на права людини).
9. Corporate responsibility in the age of surveillance and transnational repression: legal obligations and human rights due diligence. International Bar Association, 2025.
URL: https://www.ibanet.org/corporate-responsibility-in-age-of-surveillance-and-transnational-repression-legal-obligations-human-rights-due-diligence
(Державно-приватне партнерство, human rights due diligence компаній у сфері кібербезпеки та стеження).
10. Digitalization and the Redistribution of Security Responsibility: Beyond the State-Centric Security Model. *International Journal of Contemporary Security Studies*. 2026.
DOI: https://doi.org/10.18485/
(Гармонізація безпеки та прав людини, децентралізація Інтернету, національна безпека і конституційні права — ключові розділи).

Тема 7. Вплив практики європейського суду з прав людини на національне законодавство та правозастосування

З'ясування значення практики Європейського суду з прав людини для правозастосовної діяльності в Україні. Застосування прецедентів Суду Європейського Союзу в судовій практиці України. Місце національних судів в судовій системі ЄС. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на рішення Верховного суду України. Напрями впливу практики Європейського суду з прав людини на правозастосовну діяльність: інформаційний, виховний, правоохоронний, соціальний. Проблеми у виконанні національними властями рішень ЄСПЛ.

Література:

1. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV (зі змінами, зокрема Законом № 4283-IX від 11.03.2025).
(Нормативна основа застосування практики ЄСПЛ як джерела права, механізми виконання рішень, перегляд судових рішень — повний текст закону, ст. 1–17).

2. Уркевич В. (суддя Великої Палати Верховного Суду). Матеріали та виступи щодо імплементації практики ЄСПЛ у національну юрисдикцію та ролі практики Суду у розвитку правової системи України (2026).
URL: https://supreme.court.gov.ua/
(Значення практики ЄСПЛ для правозастосування, вплив на рішення ВС, перегляд рішень, проблеми виконання — тексти виступів і презентацій).
3. Верховний Суд України. Огляди практики ЄСПЛ (січень–травень 2026 та попередні періоди) + презентація «Імплементація практики ЄСПЛ у національну юрисдикцію» (2026).
URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/ogliady/ та https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/Implement_prakt_ESPL.pdf
(Конкретні приклади впливу рішень ЄСПЛ на практику ВС, перегляд судових рішень, застосування прецедентів — ключові розділи оглядів і презентації).
4. Андрушко І. П., Поліщук О. А., Коломієць Ю. Вплив судової практики Європейського суду з прав людини на реформу правосуддя в Україні. *Академічні візії*. 2025. Вип. 49.
(Напрями впливу практики ЄСПЛ на правозастосовну діяльність, проблеми виконання рішень, реформа правосуддя — с. 1–20).
5. Литвин О. П. Верховенство права і практика ЄСПЛ в Україні: проблеми правового тлумачення та використання в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025.
URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/339174
(Проблеми застосування практики ЄСПЛ судами, вплив на рішення Верховного Суду та Конституційного Суду, правова визначеність — ключові розділи статті).
6. Minchenko D. Impact of ECHR judgments on development of national legislation. *Realități și perspective ale învățământului juridic național*. 2025. P. 24–34.
DOI: https://doi.org/10.59295/rpijn2025.03
(Вплив рішень ЄСПЛ на законодавство України, проблеми виконання, системні питання — с. 24–34).
7. The impact of the European Court of Human Rights judgements on the development and transformation of Ukrainian law. *Social & Legal Studios*. 2024. Vol. 7. No. 4.
URL: https://sls-journal.com.ua/en/journals/tom-7-4-2024/
(Значення практики ЄСПЛ для правозастосування, вплив на законодавство і судову практику — ключові розділи).
8. Council of Europe / Committee of Ministers. Resolutions on the execution of judgments of the European Court of Human Rights against Ukraine (CM/ResDH series, 2025).
(Проблеми виконання рішень ЄСПЛ національними властями, індивідуальні та загальні заходи — тексти резолюцій).
9. Features and Status of Execution of the ECtHR Judgements in Ukraine in Terms of the European Experience. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2025.
(Проблеми виконання рішень ЄСПЛ в Україні, порівняльний досвід — ключові розділи статті).
10. PACE Resolution 2599 (2025) and related documents on the implementation of ECtHR judgments.
(Загальні проблеми виконання рішень Суду, ситуація з Україною серед держав із великою кількістю leading cases).

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	с.р.	інд.		л	п	лаб	с.р.	інд.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ТЕМА 1. Гуманізація у міжнародному праві	13	3	3		8	3						
ТЕМА 2. Захист прав людини та розбудова миру в суспільствах після насильства	13	3	3		7	3						
ТЕМА 3. Захист прав людини для біженців, осіб, які шукають притулку, та внутрішньо переміщених осіб	13	3	3		7	3						
ТЕМА 4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика	13	3	3		7	3						
ТЕМА 5. Правотлумачення та застосування конвенцій судом Європейського Союзу. Європейський Суд з прав людини: загальна характеристика	13	3	3		7	3						
ТЕМА 6. Вплив практики європейського суду з прав людини на національне законодавство та правозастосування	13	3	3		7	3						
ТЕМА 7. Вплив практики європейського суду з прав людини на національне законодавство та правозастосування	12	2	2		7	3						
Разом:	**90**	**20**	**20**	**-**	**50**	20						

1. Перелік тем та зміст практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми та стислий зміст роботи	Мета роботи	Кількість годин		Результат навчання (РН) за ОП
			Денна форма	Заочна форма	
1	**Тема 1. Гуманізація у міжнародному праві.** План: 1. Гуманізація закону війни та криміналізація порушень міжнародного права 2. Право міжнародних договорів 3. Гуманізація відповідальності держави: від двостороннього підходу до проблем суспільства 4. Суб'єкти та джерела міжнародного права 5. Міжнародні суди 6. Установи ООН та захист прав людини	Дослідити поняття захисту прав людини, суб'єкті в у сфері захисту прав людини. Розкрити національні механізми захисту прав людини	3		РН15, РН20, РН21, РН22, РН23
2	**Тема 2. Захист прав людини та розбудова миру в суспільствах після насильства** План: 1.Анатомія взаємозв'язку між правами людини та миром 2.Формування нового визначення миру 3.Пов'язані засоби і мета: основа взаємозв'язки між правами людини та миром. 4. Сприяння об'єктивному світу за допомогою судового розгляду з прав людини 5. Сприяння об'єктивному світу через дотримання прав людини 6. Захист прав людини та сприяння суб'єктивному миру 7. Захист прав людини та розбудова миру в суспільствах після насильства	Визначити стандарти захисту прав людини і основоположних свобод. Розкрити особливості європейських стандартів захисту прав..	3		РН15, РН20, РН21, РН22, РН23
3.	**Тема 3. Захист прав людини для біженців, осіб, які шукають притулку, та внутрішньо переміщених осіб** План: 1. Права людини представлених, осіб, які шукають притулку, та внутрішньо переміщених осіб 2. Захист відповідно до процедури розгляду скарг договірних органів Організації Об'єднаних Націй	Визначити систему принципів, які лежать в основі визначення прав людини в ЄС. Обгово-	3		РН15, РН20, РН21, РН22, РН23

	3.Статутні механізми Організації Об'єднаних Націй 4.Африканські регіональні механізми, які можуть бути використані від примусово переміщених осіб 5.Європейські механізми з прав людини 6.Міжнародні кримінальні суди: біженці і внутрішньо переміщені особи, які може бути свідками в судах 7.Інтернаціоналізовані правові структури та захист внутрішньо переміщених осіб	рити особли-вості механізму захисту прав в ЄС та РЄ.			
4	**Тема 4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика** План: 1.Історичні аспекти прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 2.Структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. 3.Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 4.Місце Конвенції та практики суду в національних правових системах	Охарак-теризувати структуру та зміст Конвенціїп про захист прав людиніі осново-положних свобод та протоколів до Конвенції.	3		РН15, РН20, РН21, РН22, РН23
5	**Тема 5. Правотлумачення та застосування конвенцій судом Європейського Союзу. Європейський Суд з прав людини: загальна характеристика** План. 1.Юридична природа рішень Суду Європейського Союзу 2.Способи правоінтерпретаційної діяльності Суду Європейського Союзу 3.Герменевтичний механізм правотлумачення (об‘єктивні та суб’єктивні фактори) 4.Порядок утворення, склад та структура Європейського Суду з прав людини 5.Підстави звернення до Європейський Суд з прав людини 6.Право на Конвенції 7.Юрисдикція Європейського Суду з прав людини	Визначити природу рішень Суду ЄС. Опанувати способи правоінтер-претацій-ної діяльності Суду ЄС. Розглянути практичні ситуації зверення до ЄСПЛ.	3		РН15, РН20, РН21, РН22, РН23

6	**Тема 6. Кібербезпека та права людини в епоху кібервоспостереження** План 1.Визначення кібербезпеки - критична інфраструктура та державно-приватне партнерство 2.Кібербезпека та відповідальність держави: визначення стандарту належної обачності для запобігання транскордонним загрозам 3.На шляху до завдання збитків: гармонізація безпеки та прав людини в епоху Інтернету 4.Конфіденційність проти безпеки: визначення проблем у глобальному інформаційному суспільстві 5.Свобода вираження поглядів, стандарти прав людини та приватна цензура в Інтернеті 6.Напруженість, що виникає від децентралізації та множинності моделей Інтернету 7.Національна безпека та конституційні права	З'ясувати поняття права на справед-ливий судовий розгляд. Обговори-ти внутреш-не наповнення вмотивованості прийнятого у справі судового акта та принципи правової визначеності.	3		РН15, РН20, РН21, РН22, РН23
	Тема 7. Вплив практики європейського суду з прав людини на національне законодавство та правозастосування План: 1. Застосування прецендентів Суду Європейського Союзу в судовій практиці України 2. Місце національних судів в судовій системі ЄС 3. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на рішення Верховного суду України 4. Проблеми у виконанні національними властями рішень ЄСПЛ	Розгляну-ти практи-ку Європей-ського суду з прав людини та вплив її на націона-льне законо-давство та правоза-стосуван-ня	2		РН15, РН20, РН21, РН22, РН23
	Разом		20		

6. Перелік тем і зміст лабораторних занять - не передбачено навчальним планом

7. Самостійна робота

№ з/п	Зміст роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Підготовка до лекційних занять	14	
2	Підготовка до практичних/семінарських занять	20	
3	Виконання індивідуальних завдань (тези, реферати, презентації, аналітичні довідки)	16	
Разом		**50**	

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання для здобувачів вищої освіти передбачає підготовку реферату, письмового огляду літературних джерел, роботу в командах із розв'язування поставленої проблематики, та написання самостійної (індивідуальної) наукової роботи з аналітичним оглядом наукових публікацій за визначеною тематикою.

Індивідуальне завдання до модуля 1.

Скласти інформаційно-аналітичну довідку щодо ефективності виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Проаналізувати з погляду національного законодавства одне із рішень ЄСПЛ.

Порівнити стан захисту прав людини для біженців та осіб, які шукають притулку, та стан захисту прав людини для внутрішньо переміщених осіб

Підготувати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства щодо дотримання прав внутрішньопереміщених осіб

Індивідуальне завдання до модуля 2.

Підготувати тези доповіді з актуальних питань щодо захисту прав за національним та європейським правом.

Підготувати макет документів для подання позову до Європейського суду з прав людини щодо втрати майна у період протистояння на Донбасі.

Нормативно обґрунтувати захист прав людини в епоху кібервоспостереження.

Підготувати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства щодо дотримання конфіденційності при забезпеченні безпеки держави

Перелік тем тез доповіді:

1. Поняття захисту прав
2. Захист прав та їх забезпечення: конституційний аспект
3. Поняття стандартів захисту
4. Справедливість як головний принцип захисту прав людини і основоположних свобод
5. Механізм захисту прав людини в Європейському Союзі та його складові
6. Механізм захисту прав людини в Раді Європи та його складові
7. Етапи розвитку конвенційної системи захисту прав людини
8. Протокол 1 Конвенції та його місце в практики суду національних правових систем
9. Правоінтерпретаційна діяльність Суду Європейського Союзу: принципи та судова практика
10. Об'єктивні та суб'єктивні фактори тлумачення норм Конвенції Європейським Судом
11. Історичні передумови утворення, Європейського Суду з прав людини
12. Механізм забезпечення відновлення порушених прав Стягувача по рішенню ЄСПЛ

13. Гарантії незалежності ЄСПЛ та недоторканості його суддів
14. Принципи Загальній декларації прав людини
15. Правові засади адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу
16. Місто Брюссельської (1968 р.) і Луганської (1988 р.) конвенцій у співпраці у сфері правосуддя, зокрема

9. Методи навчання

В процесі навчання використовуються словесні методи: лекція, лекція-дискусія; наочні: демонстрація матеріалу за допомогою мультимедіа засобів; практичні: контрольні роботи, індивідуальні науково-дослідні завдання. Важливу роль відіграють творчі, проблемно-пошукові методи, пов'язані з вирішенням конкретних практичних ситуацій в сфері захисту прав людини за національним та європейським законодавством.

Основними формами навчання є лекції, семінарські завдання, самостійна робота здобувачів вищої освіти. У процесі навчання застосовуються наступні освітні інновації:

- проблемне читання лекцій з візуальним супроводженням слайдами на ПК;
- застосування методів ситуаційного навчання, дискутування, ділових ігор;
- дистанційне навчання на платформах ZOOM, MOODL;
- практична спрямованість навчання за рахунок вирішення конкретних практичних ситуацій; моделювання поведінки уповноважених осіб в умовах виникнення порушень прав людини; визначення шляхів запобігання виявлених порушень щодо конкретної ситуації.

Застосування прикладів та ситуацій дозволяє збільшити результативність навчання та досягти практичної реалізації теоретичних знань.

10. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних та семінарських занять, а також за результатами модульних контрольних робіт та виконання завдань для самостійної роботи.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання після вивчення навчальної дисципліни у формі заліку.

Перелік питань, що виноситься на залік

1. Назвіть наукові підходи до розуміння захисту прав
2. Охарактеризуйте відмінність засобів захисту прав від юридичної відповідальності
3. Охарактеризуйте забезпечення прав людини як напрям державної політики
4. Розкрийте національні механізми захисту прав людини
5. Надайте визначення стандартів захисту прав
6. Визначте види стандартів прав
7. Охарактеризуйте особливості європейських стандартів захисту прав
8. Надайте поняття принципу справедливості
9. Окресліть роль принципу справедливості в господарському судочинстві
10. Надайте характеристику принципових елементів системи захисту прав людини в рамках ЄС
11. Розкрийте систему принципів, які лежать в основі визначення прав людини в ЄС
12. Які особливості механізму захисту прав в ЄС та РЄ?
13. Назвіть етапи розвитку конвенційної системи захисту прав
14. Загальна структура конвенції та її особливості.
15. Загальний зміст Конвенції та її особливості тлумачення.
16. Який статус має Конвенція в українській правовій системі
17. Назвіть основні Протоколи до Конвенції

18. Які способи тлумачення найчастіше застосовує у своїй діяльності Суд? Чим це пояснити?
19. Поясніть тезу про системний характер принципів тлумачення Конвенції.
20. Чи є рішення Суду правовим прецедентом? Поясніть відповідь.
21. Що означає «автономна» інтерпретація понять у практиці Суду? Які Ви знаєте автономні поняття?
22. Як впливає Преамбула Конвенції на її тлумачення та застосування Судом?
23. Окресліть порядок утворення ЄСПЛ
24. Охарактеризуйте склад ЄСПЛ
25. Визначте контрольний механізм діяльності ЄСПЛ
26. Визначте етапи виконання рішень ЄСПЛ
27. Поняття судовий контроль
28. Неприпустимість вибіркового обмеження або скасування судового контролю.
29. Судова інстанція, та доступ до неї.
30. Змагальність та рівність сторін
31. Поняття судового рішення.
32. Принцип правової визначеності
33. Вмотивованість прийнятого у справі судового акта
34. Незалежність суддів
35. Поняття прецеденту
36. Прецедент в практиці Суду Європейського Союзу
37. Прецедент та судова практика України
38. Система національних судів України
39. Місце національних суддів в судовій системі ЄС
40. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на рішення Верховного суду України.
41. Принцип правової визначеності
42. Поняття цивільного права
43. Визначення цивільного судочинства в національній системі та системі ЄС
44. Проблеми виконання рішень Європейського Суду з прав людини в цивільному судочинстві
45. Захист спадкових прав у актах ЄСПЛ
46. Захист житлових прав
47. Прав на шлюб (в контексті Конвенції)
48. Вступ України до Ради Європи: причини і наслідки
49. Виконання рішень Європейського Суду з прав людини на території України
50. Завдання українського правосуддя в світлі рішень Європейського Суду з прав людини

11. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів вищої освіти

Бали за окремий вид навчальної діяльності	Критерії оцінювання
5	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно розв'язав усі завдання.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно розв'язав більшість завдань.
3	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно розв'язав половину завдань.
2	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно розв'язав меншість завдань.
1	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно розв'язав окремі завдання.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на семінарському занятті

Бали за окремий вид навчальної діяльності	Критерії оцінювання
0	- відсутність на занятті з поважної чи неповажної причини; - відмова від відповіді на запитання за змістом теми
1	- фрагментарне відтворення незначної частини навчального матеріалу; - відтворення менше половини навчального матеріалу; - відсутність правильної відповіді на додаткові запитання або відмова від відповіді на них.
2	демонстрація знань і розуміння основних положень навчального матеріалу з теми, правильна, але недостатньо обґрунтована відповідь; - відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак містить неточності.
3	- демонстрація глибоких, міцних знань; - аргументоване використання набутих знань у нестандартних ситуаціях; - самостійний аналіз, оцінка, узагальнення навчального матеріалу; - повна та логічна відповідь на додаткові запитання за змістом теми.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Бали	Критерії оцінювання
10	Студент відповів на всі письмові запитання та його відповідь містить повне, розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу; правильно сформульовані відповідні тлумачення; містить поряд з теоретичним матеріалом фактичні дані, тощо; матеріал викладений логічно і грамотно. Студент з 10 тестових запитань правильно відповів на 9-10 запитань.
8	Студент відповів на всі письмові запитання, однак відповідь на кожне з питань має такі недоліки: є неповною, є не зовсім правильною: наявні недоліки у розкритті змісту понять, назв та сутності, нечіткі характеристики відповідних явищ; не містить посилань на нормативно-правові акти (у разі необхідності), інші джерела, викладена з порушенням логіки подання матеріалу. Студент з 10 тестових запитань правильно відповів на 7-8 запитань.
6	Студент частково відповів на поставлені письмові запитання, частина відповідей є неправильною або частково розкриває питання, що свідчать про поверхове знання матеріалу у студента, або незнання основних положень тем модулю. Студент з 10 тестових запитань правильно відповів на 5-6 запитань.
4	Студент частково відповів на поставлені письмові запитання, більша частина відповідей є неправильною або частково розкриває питання, що свідчать про поверхове знання матеріалу у студента, або незнання основних положень тем модулю. Студент з 10 тестових запитань правильно відповів на 3-4 запитань.
0	Студент відповів на поставлені запитання, проте відповідь є неправильною або частково розкриває питання, допущені грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність знань у студента, або їх безсистемність та поверховість, незнання основних положень тем модулю. Студент з 10 тестових запитань правильно відповів на 0-2 запитань.

Критерії оцінювання індивідуального науково-дослідного завдання

№ з/п	Критерії оцінювання	Бали
1	належне оформлення, достовірність та актуальність матеріалу	1
2	наявність ґрунтовних висновків, списку літературних джерел	1
3	грамотна і аргументована презентація матеріалу	1
Усього		**3**

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 - 100	**A**	відмінно	Зараховано
82-89	**B**	добре	
74-81	**C**		
64-73	**D**	задовільно	
60-63	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Вид роботи	Кількість годин	Обсяг кредитів	Кількість балів
Змістовий модуль 1.			
ТЕМА 1.			
лекційні	3	0,10	3
практичні	3	0,10	3
ТЕМА 2.			
лекційні	3	0,10	3
практичні	3	0,10	3
ТЕМА 3.			
лекційні	3	0,10	3
практичні	3	0,10	3
ТЕМА 4.			
лекційні	3	0,10	3
практичні	3	0,10	3
ТЕМА 5.			
лекційні	3	0,10	3
практичні	3	0,10	3
ТЕМА 6.			
лекційні	3	0,10	3
практичні	3	0,10	3
ТЕМА 7.			
лекційні	2	0,07	2
практичні	2	0,07	2
Самостійна робота	50	1,67	56
Підсумок	**90**	**3**	**100**

13. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Ноутбук, мультимедіа-проектор, ОС Windows, пакет Microsoft Office, ресурси Moodle, Google Meet.

14. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Обов'язкова література:

Нормативно-правові акти та офіційні документи:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950) з Протоколами.
2. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11» від 17.07.1997 № 475/97-ВР.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV (зі змінами).
4. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 4924-IX від 01.07.2026.
5. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (зі змінами).
6. Protocol No. 15 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.
7. Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.
8. Guiding Principles on Internal Displacement (1998).
9. Kampala Convention (African Union Convention for the Protection and Assistance of Internally Displaced Persons in Africa, 2009).
10. UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

Підручники, посібники, коментарі:

11. Rainey B., McCormick P., Ovey C. Jacobs, White, and Ovey: The European Convention on Human Rights. 8th ed. Oxford University Press, 2020 (або пізніші видання).
12. Sicilianos L.-A. (ed.). European Convention on Human Rights: Article-by-article Commentary. 3rd ed. 2025.
13. Гончаров В. В. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник для підготовки до ЄФВВ. Київ: Юрінком Інтер, 2025.
14. Кучук А., Легка О. Забезпечення людських прав. Практика Європейського суду з прав людини. Ч. 2. Дніпро, 2025.
15. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право. Підручник (розділи про права людини та ЄКПЛ). Харків, 2023–2025.
16. Антонович М. М. Міжнародне право прав людини. Навчальний посібник. Київ, 2022–2024.
17. Council of Europe. Human Rights Handbooks (серія посібників з окремих статей Конвенції).
18. European Court of Human Rights. Practical Guide on Admissibility Criteria. Updated 2025/2026.
19. European Court of Human Rights. Case-law Guides (посібники за статтями Конвенції, оновлення 2024–2026).
20. Overview of the Case-law of the European Court of Human Rights (Annual Overview 2024, 2025).

Практика та огляди Верховного Суду України:

21. Огляди практики ЄСПЛ, підготовлені Верховним Судом (січень–травень 2026 та попередні). 22. Презентація Верховного Суду «Імплементація практики ЄСПЛ у національну юрисдикцію» (2026).
23. Постанови Великої Палати Верховного Суду щодо застосування практики ЄСПЛ (2021–2026).
24. Матеріали судді ВП ВС В. Уркевича щодо застосування практики ЄСПЛ (2026).

Спеціалізовані джерела за темами:

25. UNHCR / Global Protection Cluster. Global Report on Law and Policy on Internal Displacement: Implementing National Responsibility. 2025.
26. Council of Europe. Temporary protection and beyond: a human rights assessment of current and future European policies for displaced persons from Ukraine. 2026.

27. OHCHR. Human Rights Due Diligence for Digital Technology Use: Cybersecurity. 2025.
28. The Due Diligence Standard for Preventing Trans Boundary Cyber Harm. *Penn State Journal of Law & International Affairs*. 2026.
29. Molbæk-Steensig H. Subsidiarity does not win cases… *Leiden Journal of International Law*. 2023.
30. Leczykiewicz D. Reasoning of the Court of Justice of the EU… Oxford University Press, 2026.
31. Minchenko D. Impact of ECHR judgments on development of national legislation. 2025.
32. Андрушко І. П. та ін. Вплив судової практики ЄСПЛ на реформу правосуддя в Україні. *Академічні візії*. 2025.
33. Литвин О. П. Верховенство права і практика ЄСПЛ в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025.
34. ГО «Платформа прав людини». Підсумковий аналітичний звіт про стан дотримання цифрових прав в Україні (вересень 2025 – травень 2026).
35. Інститут масової інформації. Барометр свободи слова (2025–2026).
36. Special Rapporteur on the human rights of internally displaced persons. Reports to the Human Rights Council (A/HRC/62/47 та попередні).
37. IASC Policy on Protection of Internally Displaced Persons. 2024.
38. Council of Europe. Vulnerability of migrants, asylum seekers and refugees: Council of Europe and European Union standards. 2025.
39. UNHCR Ukraine. Protection Survey (Опитування з питань захисту в Україні). 2026.
40. Офіційні матеріали Комітету міністрів Ради Європи щодо виконання рішень ЄСПЛ (CM/ResDH, 2025–2026).

Додаткові ключові джерела:

41. European Convention on Human Rights: pillars, shifts, and challenges. *Human Rights Law Review*. 2025.
42. Methods of legal interpretation in the practice of the Court of Justice of the EU (наукові публікації 2024–2025).
43. Global Compendium on Responsible Cyber Behaviour. RUSI, 2025.
44. Corporate responsibility in the age of surveillance… International Bar Association, 2025.
45. The European Convention on Human Rights in practice – Teaching resources. Council of Europe, 2026.
46. Guide on European Union law in the Court's case-law (ECtHR Knowledge Sharing). 2026.
47. Посібники HELP (Council of Europe) з критеріїв прийнятності та застосування Конвенції.
48. Наукові статті з *Наукового вісника Ужгородського національного університету. Серія: Право* (2024–2026) щодо ЄСПЛ.
49. Матеріали Конституційного Суду України щодо застосування Конвенції та практики ЄСПЛ.
50. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини (HUDOC) — ключові рішення щодо України.

Додаткова література:

1. Harris, O'Boyle, Warbrick. Law of the European Convention on Human Rights (пізні видання).
2. Schabas W. The European Convention on Human Rights: A Commentary. Oxford University Press.
3. Van Dijk, Van Hoof, Van Rijn, Zwaak. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights.
4. Mowbray A. Cases, Materials, and Commentary on the European Convention on Human Rights.
5. Greer S. The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects.
6. Letsas G. A Theory of Interpretation of the European Convention on Human Rights.
7. Bates E. The Evolution of the European Convention on Human Rights.
8. Keller H., Stone Sweet A. A Europe of Rights: The Impact of the ECHR on National Legal Systems.
9. Gerards J. General Principles of the European Convention on Human Rights.
10. Spielmann D. The European Court of Human Rights (різні публікації).
11. Spano R. The Age of Subsidiarity (публікації Президента ЄСПЛ).
12. Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations.
13. OHCHR reports on digital surveillance and human rights (2024–2026).

14. UN GGE and OEWG reports on responsible state behaviour in cyberspace.
15. European Court of Human Rights. Annual Reports (2023–2025).
16. Committee of Ministers. Supervision of the execution of judgments (щорічні звіти).
17. PACE Resolutions on the implementation of ECtHR judgments (зокрема Res. 2599).
18. Ukrainian Helsinki Human Rights Union / БФ «Право на захист» — аналітичні звіти щодо ВПО та біженців.
19. Омбудсман України. Щорічні доповіді (розділи про ВПО, цифрові права, виконання рішень ЄСПЛ).

Судові рішення:

1. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини (1993-2002 рр.) // Праці Львів, лабораторії прав людини і громадянина НДІ держ. будівництва та місцевого самоврядування АПрН України. - Серія II. Коментарі прав і законодавства. - Вип. 3 / Редкол.: П. М. Рабінович та ін. - Х.: Консум, 2003. - 464 с.
2. Рішення Вищого Конституційного Суду Німеччини від 22 жовтня 1986 року // Комарова Т. Суд Європейських співтовариств і національні суди держав-членів в становленні інтеграційного правопорядку // Вісник Конституційного Суду України. - 2006. - № 1
3. Рішення Суду у справі «Christine Goodwin v. the United Kingdom» від 11.07.2002 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://docs.pravo.ru/document/view/19383100/
4. Рішення Суду у справі «Dudgeon v. the United Kingdom» від 22.10.1981 року [Електроннийресурс]. - Режим доступу: http : //www. echr.ru/documents/doc/2461472/2461472.htm
5. Рішення Суду у справі «Golder v. the United Kingdom» від 21.02.1975 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://europeancourt. ru/resheniya-evropejskogo- suda-na-russkom-yazyke/golder-protiv- soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda
6. Рішення Суду у справі «Janowiec and Others v. Russia» від 16.04.2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http:// cmiskp.echr.coe.int/tkp 197/portal. asp?sessionld=97419964&skin=hu doc-pr-en&action=request
7. Рішення Суду у справі «Korbely v. Hungary» від 19.09.2008 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://hr-lawyers.org/ index.php?id= 1221824523
8. Рішення Суду у справі «X, Y and Z v. the United Kingdom» від 22.04.1997 року [Електронний ресурс]. -Режим доступу: http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc; base=INT; n=29737
9. Рішення у справі «Кооператив Каховський-5 проти України»; Рішення у справі «ТОВ «Солаз» проти України», Рішення у справі «Совтрансавто-Холдинг проти України», Рішення у справі «Агротехсервіс проти України» [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/19618
10. Рішення у справі «Свято-Михайлівська Парафія проти України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/19620
11. Рішення у справі «Україна-Тюмень» проти України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/19623
12. Рішення у справі East/West Alliance Limited проти України», рішення у справі «СовтрансавтоХолдинг проти України», рішення у справі «Агротехсервіс проти України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/19623

Інтернет-ресурси

1. European Court of Human Rights Council of Europe [Європейський суд з прав людини : офіц. сайт]. - http://www.echr.coe.int/echr
2. Human Rights Education : інформ. ресурс Регіон. Інформ. Центру для Схід. Європи ООН. - www.humanrightseducation.info

3. Права людини в Україні : інформ. портал Харк. правозахисн. групи. - http://khpg.org
4. Розуміємо права людини : сайт Всеукр. освіт. прогр. - http://edu.helsinki.org.ua/index.php
5. HealthRights : портал захисту прав пацієнтів. - www.healthrights.in
6. XenoDocuments : [портал протидії расизму, ксенофобії та нетерпимості в Україні]. - www.xenodocuments.org.ua
7. Професійна юридична система МЕГА-НАУ - http: //zakon.nau.ua/
8. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини http:http: //www1.ombudsman.gov.ua/
9. Українська Гельсінська спілка з прав людини http://www.helsinki.org.ua/
10. День прав человека// Офіційний Веб-сайт Організації Об'єднаних Націй http: //www.un.org/ru/events/humanrightsday/
11. Всеобщая декларация прав человека (1948г.) http://www.un.org/ru/documents/udhr/
12. Права человека // Офіційний Веб-сайт Організації Об'єднаних Націй http://www.un.org/ru/rights/
13. Верховный комиссар Организации Объединенных Наций по правам человека http: //www.un.org/ru/rights/issues/office.shtml
14. Европейский Суд по правам человека - жалобы.- Режим доступа:http://www.echr.coe.int/

15. Політика навчальної дисципліни

Політики навчальної дисципліни враховує норми законодавства України щодо академічної доброчесності, Статуту Університету та інших нормативних документів.

1. **Академічна доброчесність** здобувачів є важливою умовою для опанування результатів навчання за навчальною дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролю.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

МДУ виступає за дотримання принципів академічної доброчесності, тому обов'язково використовується сервіс з перевірки робіт здобувачів вищої освіти на плагіат - Unicheck, а також доступний безкоштовний сервіс, який здійснює перевірку на плагіат письмових робіт - EduBirdie https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat .

Порушенням академічної доброчесності, згідно із Законом України «Про освіту» (ст. 42 п. 4) вважається:

- **академічний плагіат** - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та / або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- **самоплагіат** - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- **фабрикація** - вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- **фальсифікація** - свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- **списування** - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- **обман** - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- **хабарництво** - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

• **необ'єктивне оцінювання** - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Наведений перелік не є остаточно вичерпним і не охоплює всіх діянь, що можуть містити ознаки порушення академічної доброчесності.

За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до наступної академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (поточний, підсумковий контроль, залік, іспит тощо);
- проведення додаткової перевірки всіх робіт авторства порушника;

- позбавлення наданих МДУ пільг з оплати навчання;
- оголошення догани із занесенням до особової справи порушника;
- відрахування з МДУ;
- ІНШІ, ВІДПОВІДНО до вимог чинного законодавства та нормативних локальних актів МДУ.

Більш детально тут:

Анкетування з академічної доброчесності: https://docs.google.Com/forms/d/1VHzYkdFEGivt Vl-dsENoslSCDRHfUpGia 1YklgQK8j0/edit

2. **Здобувач має право на оскарження** процедури проведення та результатів контрольних заходів згідно Положення про організацію контролю та оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти в МДУ.

3. **Участь в анкетуванні.** Наприкінці навчального семестру здобувачам буде запропоновано заповнити анонімну анкету щодо якості викладання вивчених навчальних дисциплін.

Заповнення анкети є важливою для вдосконалення освітнього процесу та системи внутрішнього забезпечення якості освіти МДУ та дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати вашу думку стосовно покращення змісту навчальних дисциплін.

4. **Неформальна освіта.** Це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Здобувач вищої освіти, який виявив бажання щодо визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, звертається із відповідною заявою про визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, в цілому для навчальної дисципліни /змістового модулю /практичних завдань з навчальної дисципліни/ завдань з практики тощо для здобувачів вищої освіти, до деканату факультету, на якому викладається навчальна дисципліна. Процедура зарахування здійснюється згідно Порядку визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті МДУ.

Ресурси:

https://prometheus.org.ua/ - Prometheus - Найкращі онлайн-курси України та світу https://www.ed-era.com/ - EdEra - студія онлайн-освіти https://www.prostir.ua/ - Громадський простір